

RECENZJA

**rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Hauczek
zatytułowanej: „Bezpieczeństwo kulturowe Polski w percepcji kandydatów na żołnierzy
zawodowych Sił Zbrojnych RP”**

1. Uwagi ogólne

Znaczenie problematyki podjętej w recenzowanej rozprawie

Przedstawiona do recenzji praca doktorska magister Katarzyny Hauczek wpisuje się w ten nurt badań, który obecnie znajduje się w fazie in statu nascendi, podobnie jak nauki o bezpieczeństwie, którego częścią pozostaje bezpieczeństwo kulturowe. Podjęta problematyka jest nowatorska dla nauk o bezpieczeństwie. Bezpieczeństwo kulturowe wywodzi się od stosunków kulturalnych, które na przestrzeni wieków wielokrotnie ewoluowały pod wpływem czynników takich jak, np. migracje i rozwój zarówno techniki, jak i technologii – zjawiska te sprzyjały rozwojowi nie tylko materialnemu ale i duchowemu, i społecznemu poszczególnych grup społecznych. Kultura należy do fundamentalnych czynników konstytuujących tożsamość narodu czy społeczności, przy czym nie tylko charakteryzuje ich istotę (naturę), ale determinuje również rozwój. Bezpieczeństwo kulturowe nabiera szczególnego znaczenia w niezwykle dynamicznie zmieniających się warunkach środowiska bezpieczeństwa - „gra rozgrywa się” w szczególności na płaszczyźnie wartości o zachowanie kulturowej tożsamości. Współczesne zagrożenia dla kultury, większość badaczy (przywołanych przez autorkę w pracy), upatruje w globalizacji, w części odnoszącej się do sfery kultury symbolicznej. Globalizacja przede wszystkim związana z rozwojem Internetu i innych sieci wymiany oraz mediów społecznościowych jest zagrożeniem nie tylko dla kultury popularnej ale i dla kultury elitarnej. Obserwowane zjawisko, którego jesteśmy wszyscy świadkami to uniwersalizacja idei, pojęć, a także wartość (patriotyzmu, moralności, religijności), która przyczynia się między innymi do osłabienia tożsamości narodowej. Symbole narodowe stają się coraz mniej szanowane, język angielski wypiera język polski (najistotniejszy z czynników bezpieczeństwa kulturowego – co podkreśliła doktorantka w swojej pracy), zwyczaje amerykańskie zaczynają dominować wśród społeczeństwa polskiego (i nie tylko). Przy tym w kulturze uczestniczy coraz mniej osób, wiąże się to ze spadkiem kompetencji kulturowych odbiorców a także z niedofinansowaniem kultury oraz barakiem polityki kulturalnej.

Problemy, które powinny zostać rozwiązane, według doktorantki, obejmują nie tylko umasowanie wiedzy z zakresu i roli oraz znaczenia kultury w nowoczesnych państwach ale chodzi także o wskazanie i promowanie wartości istotnych dla społeczeństwa oraz stworzenie mechanizmów zmierzających do zabezpieczenia społeczeństwa w sensie ochrony tożsamości narodowej, a jednocześnie tolerancji i poszanowania dla „innych”. Takie podejście powinno skutkować gwarantowaniem społeczeństwu bezpieczeństwa w zakresie kultury duchowej, społecznej i materialnej. Podstawą jakichkolwiek działań czy to legislacyjnych czy organizacyjnych jest wiedza i znajomość uwarunkowań historycznych i współczesnych, wówczas wytworzy się klimat i gwarancje dla dóbr kultury podczas pokoju i konfliktów zbrojnych oraz poszanowania innych kultur. Współcześnie badacze bezpieczeństwa kulturowego, do których wielokrotnie odnosi się doktorantka, podkreślają trzy wymiary kultury, które jednocześnie wskazują jakie wartości należy chronić,

a mianowicie obejmują one, tzw. kulturę materialną, a więc wszelkie wytwory człowieka; kulturę duchową (wartości, idee, nurty filozoficzne, religia, literatura i sztuka); kulturę społeczną (organizacja życia społecznego, normy społecznego działania i zachowania). Powodem podjęcia tematu rozprawy (s. 15-22) była potrzeba ujęcia omawianej kategorii bezpieczeństwa kulturowego zarówno teoretycznie, jak i empirycznie co wynika wprost z interdyscyplinarnego podejścia do zagadnień związanych z jego zapewnieniem oraz zwrócenia szczególnej uwagi zarówno na aspekt przedmiotowy, podmiotowy, a także procesualny. W dalszej części opracowania autorka rozprawy dociekania koncentruje na tzw. megatrendach rozwojowych, których skutkami są zmiany kulturowe niestety generujące wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa. Przedłożona do recenzji praca rozwija temat bezpieczeństwa kulturowego Polski, prezentując systemowo-holistyczne ujęcie problemów.

Zanim w dalszej części recenzji przejdę do komentowania poszczególnych fragmentów rozprawy chciałabym pokrótce wypowiedzieć się bardzo ogólnie na temat całości. Praca sprawia dobre początkowe wrażenie za sprawą strony wizualnej. Jest opatrzona bardzo, dobrze zaprojektowanymi rysunkami i tabelami ilustrującymi przeprowadzone badania empiryczne, co zawsze znacznie ułatwia zrozumienie materiału. To, co odbieram jako pewną niedogodność przy czytaniu to rozrzucenie wyników badań poprzez umieszczenie ich w częściach, w aż 3 rozdziałach. Wiem z doświadczenia, że rozprawy doktorskie są często czytane przez studentów i doktorantów rozpoczynających prace badawcze w nieznanym im uprzednio temacie. Jasność sformułowań i łatwość czytania tekstu ma wtedy spore znaczenie. Pochwalenie autorki jest przywilejem recenzenta, ale najwięcej uczymy się nie na podstawie pochwał, ale krytyki. Dlatego też obecnie pozwolę sobie na zgłoszenie tych krytycznych uwag, które nasunęły mi się w trakcie czytania. Będą to uwagi różnego typu. Pominę tak zwane literówki i usterki stylistyczne. Niestety, zdarzają się i czytając, zaznaczałam je odręcznie w otrzymanym egzemplarzu rozprawy, który przekażę doktorantce. Swoje komentarze odniosę do kolejnych części rozprawy.

2. Ocena merytoryczna

Zagadnienia metodologiczne rozprawy – przegląd literaturowy

Temat rozprawy sugeruje dość wąskie ujęcie problemów badawczych. Jednakże już w założeniach badawczych (s. 22-23) autorka ujawnia szerokie spektrum zagadnień teoretycznych z obszaru bezpieczeństwa kulturowego i bezpieczeństwa narodowego. Badania teoretyczne posłużyły za panoramiczny kontekst dla badań statystycznych, zapowiedzianych w tytule dysertacji. Za cel badań przyjęto: zidentyfikowanie oraz uporządkowanie pojęć związanych z kategorią bezpieczeństwa kulturowego, wskazanie ram prawnych i strategicznych oraz podstawowych jego aspektów i uwarunkowań charakterystycznych dla Polski, ze szczególnym uwzględnieniem ich percepcji wśród kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP. Zatem poprawnie przyjęto przedmiot badań jako materię do analiz rozwiązań prawnych, strategicznych oraz zjawiska i procesy wpływające na kształtowanie bezpieczeństwa kulturowego Polski, a także ich percepcję wśród kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP.

W dysertacji w części praktycznej badań (zapowiedzianych w tytule), przyjęto określenie percepcji czyli postrzegania bezpieczeństwa kulturowego przez kandydatów na żołnierzy zawodowych w Siłach Zbrojnych RP. Te wartościowe badania nie podejmują jednak problemu sensu stricte percepcji, która warunkowana jest wieloma czynnikami nie tylko wiedzą. Zaprojektowane badania przez doktorantkę prezentują jedynie ocenę wiedzy studentów rozpoczynających i kończących WAT będących kandydatami do służby w Siłach Zbrojnych RP w zakresie znajomości problematyki bezpieczeństwa kulturowego. Spostrzeganie zależy od doświadczenia, wiedzy zdobywanej w procesie kształcenia i empirii, ale także od aktualnego stanu emocjonalnego, postaw,

opinii i przekonań – ten kontekst nie jest uwzględniany w badaniach. Nadto w części praktycznej wyniki badań obejmują ewaluację programów na podstawie wybranych przedmiotów kształcenia w zakresie bezpieczeństwa kulturowego oraz ocenę skuteczności działań w sferze bezpieczeństwa kulturowego. Autorka jest praktykiem w dziedzinie polityki migracyjnej przeto zrozumiałe są prezentowane w dysertacji rozważania dotyczące polityki migracyjnej, roli uwarunkowań kulturowych jakże istotnych dla procesów adaptacji do nowej rzeczywistości imigrantów i procesów w sytuacji odmienności kulturowej.

Formułowanie problemów badawczych i hipotez w dysertacji autorka prowadzi w ramach szerokiego przeglądu stanowisk metodologicznych wielu uznanych badaczy zarówno w obszarze nauk społecznych i nauk humanistycznych – trudno się dziwić bowiem problemy badawcze prezentowane w dysertacji mają swoje korzenie w naukach humanistycznych i społecznych. Takie ujęcie oczywiście ma swoje zalety bowiem ukazuje „przepracowanie” przez doktorantkę metodologii badań w ogóle. Jednakże nie zapewnia ustrzeżenia się błędów. Już w pierwszym zdaniu w rozdziale I (s. 15) dla recenzentki, nie dość jasne jest czy doktorantka rozróżnia pojęcia metodologia, metodyka i metoda. Problem badawczy jest wąsko sformułowany bowiem odnosi się tylko do badań statystycznych – zachodzi korelacja między tytułem dysertacji, celem badań oraz problemem badawczym sformulowanym następująco: W jaki sposób postrzegane jest bezpieczeństwo kulturowe Polski w odniesieniu do czynników je kształtujących przez kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP? W problemie nie uwzględniono zagadnień istotnych dla kontekstu prowadzonych badań teoretycznych.

Niezwykle ważne badania przeprowadzone przez doktorantkę, które ujawnią zakres niedostatków wiedzy wśród kandydatów na żołnierzy SZ, oraz niedobory treści związanych z obszarem kultury i bezpieczeństwa kulturowego oraz multikulturalizmem, w programach kształcenia na poziomie wyższym, mam nadzieję, że pozwolą na przełożenie wyników badań na konkretne działania w dziedzinie kształcenia dzięki zbudowaniu programu z zakresu bezpieczeństwa kulturowego, który uwzględni konieczne treści z wyżej wymienionych obszarów aktywności społecznej. Dla uszczegółowienia problemu głównego sformułowano 4 problemy cząstkowe. Dwa, które są istotne dla części teoretycznej odnoszącej się do rozważań nad miejscem i istotą bezpieczeństwa kulturowego i narodowego oraz dojrzałości obu tych obszarów i dwa dla części badań praktycznych. Ich sformułowanie nie budzi zastrzeżeń.

Dla tak rozległej problematyki i szerokiego ujęcia tematu hipotezę sformułowano następująco (s. 26): Kategoria pojęciowa bezpieczeństwa kulturowego Polski znajduje się w fazie in statu nascendi. Brak odniesienia do kategorii pojęciowej „bezpieczeństwo kulturowe” w ramach rozwiązań prawnych i strategicznych wskazuje, że aktualne środki normatywne są niewystarczające i marginalizują tę subdyscyplinę bezpieczeństwa. Implementacja zagadnień bezpieczeństwa kulturowego Polski wymaga wdrożenia działań edukacyjnych również w ramach wyższych studiów wojskowych. Istnieją rozbieżności w postrzeganiu bezpieczeństwa kulturowego Polski wśród kandydatów na żołnierzy zawodowych rozpoczynających naukę i kandydatów na żołnierzy zawodowych kończących naukę.

Jak słusznie zauważa autorka, powołując się na metodologiczne autorytety, hipotezy są odpowiedziami na sformułowane problemy, czyli powinny podawać przypuszczalne, prawdopodobne rozwiązania. Sformułowana główna hipoteza scala w formie przypuszczenia problemy sformułowane dla badań w obszarze teoretycznym i praktycznym. Natomiast moje zastrzeżenia budzi pierwsza hipoteza szczegółowa (s. 26-27), albowiem jest stwierdzeniem faktu a nie przypuszczalnym jego rozwiązaniem.

Autorka zaprezentowała, szeroko treści, w których omawia metody, techniki i narzędzia badawcze (s. 28-34). W ocenie recenzentki zbyt rozległe albowiem oceny poprawności ich zastosowania dokonuje się poprzez pryzmat umiejętnego, praktycznego wysublimowania potrzebnych metod i instrumentów dla założonych i prowadzonych badań. Oczywiście świadczy to

o dobrej znajomości doktorantki obszaru metodologicznego ale istota badań własnych zaciera się w gąszczu teoretycznych rozważań metodologicznych.

W części metodologicznych podstaw badań zaprezentowano zmienne badawcze, kryteria ilościowe i jakościowe oraz organizację dla badań empirycznych. Badania prowadzone były wśród studentów – podchorążych, za pomocą techniki - ankiety audytoryjnej w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, Akademii Wojsk Lądowych we Wrocławiu, Lotniczej Akademii Wojskowej w Dęblinie oraz Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Założenia nie budzą zastrzeżeń. Autorka wykazała się wyjątkowo dobrą znajomością metodyki badań jakościowych, co jest nie lada wyzwaniem, a dodatkowo bardzo rzadko spotyka się poprawnie opracowane badania jakościowe. Teoretyczny opis metodyki badawczej bazującej na badaniach jakościowych, a przede wszystkim ich poprawne przygotowanie i opracowanie wyników, zamieszczone w dalszych częściach pracy, jest największą zaletą przedłożonej mi do recenzji dysertacji doktorskiej. Zastrzeżenie moje dotyczy kolejności prezentowanych treści w części dotyczącej założeń badawczych. Na stronie 36 wers 6 pojawia się odwołanie do uwag Rektora-Komendanta AWL, przy czym czytający nie może się zorientować o co chodzi. Wyjaśnienie pojawia się w następnym podrozdziale 2.6.

Wykorzystana literatura pod względem jakościowym jest dobrana prawidłowo, ponadto jest zróżnicowana i w wystarczającym stopniu bogata – chociaż zawsze mogłaby być bogatsza. Należy jeszcze raz podkreślić, że tematyka dysertacji dotyczy problematyki bezpieczeństwa kulturowego Polski stąd odwołania przede wszystkim do autorów krajowych. Publikacji w obszarze bezpieczeństwa kulturowego nie ma zbyt wiele, gdyż jak wspomniała autorka, dyscyplina jest w fazie *in statu nascendi*. Na podkreślenie zasługuje umiejętność wykorzystywania literatury przedmiotu i liczne odwołania do badań w podjętej tematyce.

3. Struktura rozprawy

Rozprawa miała w zamierzeniu autorki mieć chyba układ typowy, aczkolwiek jego praktyczna realizacja nieco odbieg od ogólnie przyjętego schematu. Mianowicie wyniki badań włączone zostały w treści badań teoretycznych – nie wydzielono ze struktury dzieła rozdziału poświęconego li tylko opracowaniu badań jakościowych.

Praca została przygotowana w formacie A4 i liczy 280 stron. Treści merytoryczne zajmują strony od 15 do 238. Dysertację rozpoczyna streszczenie rozprawy zarówno w języku polskim jak i angielskim. Na kolejnych stronach uwidoczniony jest spis treści, który informuje o strukturze pracy. W zasadnicze treści rozprawy doktorskiej wprowadza wstęp (s. 9-14), w którym zupełnie niepotrzebnie, z uwagi na rozdział pierwszy metodologiczny, dokonano prezentacji celu pracy i hipotezy głównej. Stąd nastąpiło powtórzenie ich treści w pierwszym rozdziale. Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny, choć proporcje między obiema częściami nie są do końca zachowane, ponad to trudno jest oddzielić raport z badań od rozważań teoretycznych.

Zasadniczy tekst został podzielony na pięć rozdziałów: 1. Zagadnienia metodologiczne realizowanych badań (str. 15-42), co stanowi 11% stron dysertacji poświęconych kwestiom metodologicznym 2. Kultura w ujęciu „soft” bezpieczeństwa. Teoretyczne rozważania z zakresu bezpieczeństwa kulturowego (str. 46-127 (8%)), 3. Kandydaci na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP wobec kategorii pojęciowej „bezpieczeństwo kulturowe” (str. 129- 150, co stanowi 10% całości dzieła) i 4. Strategiczne, strukturalne i funkcjonalne podstawy zapewniania bezpieczeństwa kulturowego Polski (str. 152-175, 9%) oraz rozdział 5. Bezpieczeństwo kulturowe Polski wobec wybranych zjawisk i procesów (str. 179-227), najobszerniejszy aż 18% stron dysertacji w odniesieniu do całości rozprawy. Łącznie rozdział trzeci, czwarty i piąty, w których pomieszczono obok rozważań teoretycznych część empiryczną, stanowi 37% całości dysertacji. Pozostała część rozprawy rozkłada

się na wstęp, zakończenie i wykaz bibliografii oraz załączniki. Każdy z rozdziałów poprzedza krótkie wprowadzenie, a rozdział zakończony jest wnioskami. Pracę podsumowuje zakończenie (str. 231-239), w którym dokonano podsumowania syntetycznie ujmując wyniki badań zarówno dociekań teoretycznych jak i badań jakościowych, formułując wynik weryfikacji hipotez.

Bibliografia zawiera 125 pozycji zwartych, 29 artykułów w czasopismach, 43 akty prawne i opublikowane dokumenty oraz 16 stron internetowych. Rozprawę ubogacają starannie wykonane tabele (15), rysunki (3) i wykresy (6). Niestety w rozprawie w części bibliografii zabrakło wykazu dorobku autorki, który chociaż pełni tylko rolę informacyjną daje pojęcie o zainteresowaniach bądź co bądź interdyscyplinarnego problemu jakim jest bezpieczeństwo kulturowe będące częścią humanistyki analizowane w relacji i przez pryzmat bezpieczeństwa narodowego.

Jeśli chodzi o załączniki zawarte w dysertacji to o ile zamieszczenie ankiety jest zrozumiałe to załączniki, w których umieszczono dane osobowe doktorantki już nie. Domyślnie i w opisie można było podać, i zresztą podano, że wystąpiono o zgodę do odpowiednich organów i ją otrzymano.

4. Szczegółowa ocena merytoryczna poszczególnych części rozprawy

Pod względem merytorycznym praca zasługuje na pozytywną ocenę, nie mniej jednak warto poczynić pewne szczegółowe zastrzeżenia, część z nich może mieć charakter dyskusyjny mam jednak nadzieję, że te uwagi pomogą doktorantce odpowiednio ukierunkować swoje przyszłe badania i dopracować warsztat badawczy.

Wstęp do recenzowanej dysertacji doktorskiej zawiera nadmiar elementów z zakresu metodologii, które pojawiają się następnie w rozdziale pierwszym metodologicznym. Stąd wydaje się zasadnym ograniczenie treści wstępu do informacji zawierającej krótkie wprowadzenie do tematyki i charakterystykę, bardzo krótką, treści pomieszczonych w kolejnych rozdziałach.

Rozdział 1. W całości poświęcony jest problemom metodologicznym. Rozległy, z nadmiarem informacji dotyczących formułowania problemów i hipotez itp., w analizie dzieł poświęconych metodologii (autorzy są przywoływani w przypisach). Gubi się sens badań właściwych zaplanowanych przez doktorantkę. Wiedza z zakresu metodologii uwidoczniła zostaje w meritum własnych badań, w umiejętności wykorzystania posiadanej wiedzy z metodologii do sprawnego wyłuskania przedmiotu badań, sformułowania problemów, hipotez, doboru właściwej metody badawczej. Uważam, za zbyt liczne tak szczegółowe analizowanie prac z obszaru metodologicznego albowiem nie jest to praca poświęcona zawiłymi zagadnieniom metodologii ale prezentacja praktycznych umiejętności wykorzystania wiedzy z tego zakresu we własnych badaniach.

Rozdział 2. Pisarskie ujęcie rozważań nad kulturą i bezpieczeństwem jest próbą wskazania relacji przenikania się obu obszarów. Narracja jest wynikiem wyczerpującej analizy różnorodnych ujęć i koncepcji, w której podjęto próbę dookreślenia pojęcia bezpieczeństwo kulturowe, identyfikując i systematyzując ramy prawne ustawodawstwa międzynarodowego i krajowego w odniesieniu do zapewniania bezpieczeństwa kulturowego społeczeństwom. W części tej można wyróżnić rozważania dotyczące kultury i cywilizacji. Autorka podkreśla, na podstawie przeprowadzonych analiz, że kategoria bezpieczeństwo kulturowe nie zostało ujęte literalnie w żadnym z analizowanych dokumentów, potwierdza konieczność wprowadzenia zmian w wymiarze legislacyjnym ale nie podaje jak można byłoby to uczynić.

Rozdział 3. Dokonano w nim analizy źródeł prawa w kontekście kandydackiej służby zawodowej. Zaprezentowano również zagadnienia z zakresu kulturowych aspektów programów nauczania kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP. W rozdziale tym pojawiły się wyniki badań jakościowych w zakresie znajomości kategorii pojęciowej bezpieczeństwo kulturowe wśród kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP. Przeprowadzone badania wykazały silną

potrzebę podejmowania, z jednej strony działań edukacyjnych, z drugiej konieczność analiz z zakresu bezpieczeństwa kulturowego. Niepotwierdzenie hipotezy jest smutną konstatacją, że proces edukacji kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP nie wpływa na postrzeganie kategorii pojęciowej bezpieczeństwa kulturowego wobec prowadzonych wcześniej teoretycznych dociekań nad znaczeniem znajomości zagadnień z zakresu kultury, bezpieczeństwa kulturowego wśród przyszłych żołnierzy. Pośrednio jest to również ocena treści przedmiotów kształcenia.

Rozdział 4. Dokonano analizy polskich rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa kulturowego, rozważania teoretyczne konfrontując z wynikami kolejnej części badań jakościowych dotyczących oceny skuteczności podejmowanych działań w zakresie zapewniania bezpieczeństwa kulturowego. Badania dostarczyły materiału dla sformułowania determinant, według których badani oceniają skuteczność podejmowanych działań w zakresie bezpieczeństwa kulturowego. Autorce udało się tylko częściowo potwierdzić hipotezę. Badania poprawnie przeprowadzone i opracowane.

Rozdział 5. Piąty rozdział jest pisarskim opracowaniem wyników badań nad procesami takimi jak migracje, globalizacja, rozwarstwienie społecznoekonomiczne, a także geopolityczne położenie Polski i związane z nim uczestnictwo w UE i strefie Schengen, które jako wybrane determinanty kształtują kulturę i wpływają na społeczeństwo zarówno w wymiarze materialnym, jak i duchowym. Dociekania teoretyczne wzbogacone zostały o wyniki badań jakościowych analizą statystyczną opinii kandydatów na żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP, na bezpieczeństwo kulturowe Polsk. W ramach badań wyekstrahowano czynniki, które w opinii badanych wpływają na kształtowanie bezpieczeństwa kulturowego Polski takie jak: edukacja, religia, religijność, tradycja i historia oraz środki masowego przekazu. Zasadniczym wnioskiem z badań jest stwierdzenie, że kształtowanie bezpieczeństwa kulturowego odbywać się powinno w ramach odpowiednio zorganizowanych działań edukacyjnych na każdym poziomie kształcenia. Wniosek ten jest na „wyrast” bowiem brak jest odwołania do badań, które potwierdzały by takie stwierdzenie. Doktorantka podkreśla kluczową rolę edukacji, przypadku w kształtowaniu postaw młodych ludzi co przełoży się w długim okresie na kształt procesów kultury i bezpieczeństwa kulturowego. Na podstawie przeprowadzonych analiz literatury przedmiotu oraz danych statystycznych, można uznać, że procesy migracyjne stanowią główny czynnik determinujący bezpieczeństwo kulturowe Polski i jest to główne przesłanie badań. Pozytywnie zweryfikowano ostatnią hipotezę o istotności różnic ocenowych w grupach przyjętych do badań jakościowych.

Zakończenie jest reasumpcją wniosków zawartych na końcu każdego rozdziału. Dostrzegając znaczenie kulturowych aspektów bezpieczeństwa autorka postuluje, by bezpieczeństwo kulturowe definiować jako podejmowanie działań w wymiarze legislacyjnym, instytucjonalnym oraz organizacyjnym w zakresie ochrony dorobku kulturowego i rozwoju tożsamości oraz przeciwdziałania negatywnym wpływom pojawiających się w tym obszarze zagrożeń lub minimalizacji ich skutków. Ponadto doktorantka sformułowała perspektywę dla kolejnych badań, a mianowicie: przeprowadzenie wywiadów eksperckich z przedstawicielami poszczególnych organów administracyjnych (m. in. MKiDN, MSWiA, a także MEN), które z uwagi na właściwość rzeczową w swojej działalności zajmują się sprawami obejmującymi swym zakresem elementy bezpieczeństwa kulturowego i prowadzenie działalności edukacyjnej oraz wdrożenie permanentnych badań sondażowych z zakresu percepcji bezpieczeństwa kulturowego, którymi powinny być objęte także inne placówki edukacyjne, co pozwoliłoby na profilowanie sprzyjającego programu kształcącego w zakresie bezpieczeństwa kulturowego.

W pracy zabrakło propozycji, chociaż autorka wielokrotnie o tym pisze (w tym celu analizuje akty prawne – międzynarodowe i krajowe), koncepcji w jaki sposób należałoby uregulować obszar bezpieczeństwa kulturowego, ze względu na rozproszenie odpowiedzialności, czy np. ustawą podobną do ustawy o cyberbezpieczeństwie, jakie kwestie powinny się tam znaleźć i czy istnieją takie rozwiązania na świecie?

Ocena formalnej strony rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka opanowała techniki pisania, sporządzania wykresów, bibliografii. Nie budzi zastrzeżeń stopień zaawansowania analiz jakościowych oraz wykorzystania narzędzi. Język jest zwięzły i jasny oraz nie budzi zastrzeżeń weryfikacja hipotez i zakładanych celów badawczych.

5. Oryginalność rozprawy i samodzielność doktorantki

Podsumowując, za największą zaletę tej rozprawy uważam nie tyle jej poszczególne wyniki, chociaż są interesujące, co jej interdyscyplinarność. Z całą pewnością zakres badań wymagał od doktorantki szerokiego, nietypowego przygotowania merytorycznego i z pewnością dużo ją nauczył. Przedłożona do oceny dysertacja jest opracowaniem, które należy ocenić zdecydowanie pozytywnie. Jest to praca stanowiąca dowód biegłej orientacji Autorki w projektowaniu i przeprowadzaniu badań jakościowych, analizy danych i konstruowania wniosków. Podjęty temat jest aktualny i istotny dla teorii bezpieczeństwa.

Co więcej, realizacja pracy bardzo różnorodnej pod względem naukowym pokazuje, że autorka ma odwagę nie tylko podejmować tematy trudne i wymagające, ale także ma umiejętność realizowania ich i doprowadzania do stanu, w którym możliwe staje się wyciąganie wniosków co pozwala modyfikować postępowania w dalszych etapach. Innymi słowy, mimo krytycznych uwag jakie zawarłam w tej recenzji uważam, że Pani mgr Katarzyna Hauczek wykazała się bardzo dobrą ogólną wiedzą teoretyczną w uprawianej dyscyplinie naukowej jaką jest bezpieczeństwo oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Biorąc pod uwagę wszystko, co napisałam powyżej, uważam, że przedstawiona mi do oceny rozprawa spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65/03, poz. 595 z późn. zm.). Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Hauczek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J. Hauczek', written in a cursive style.